

La projecció pública del jove Macabich

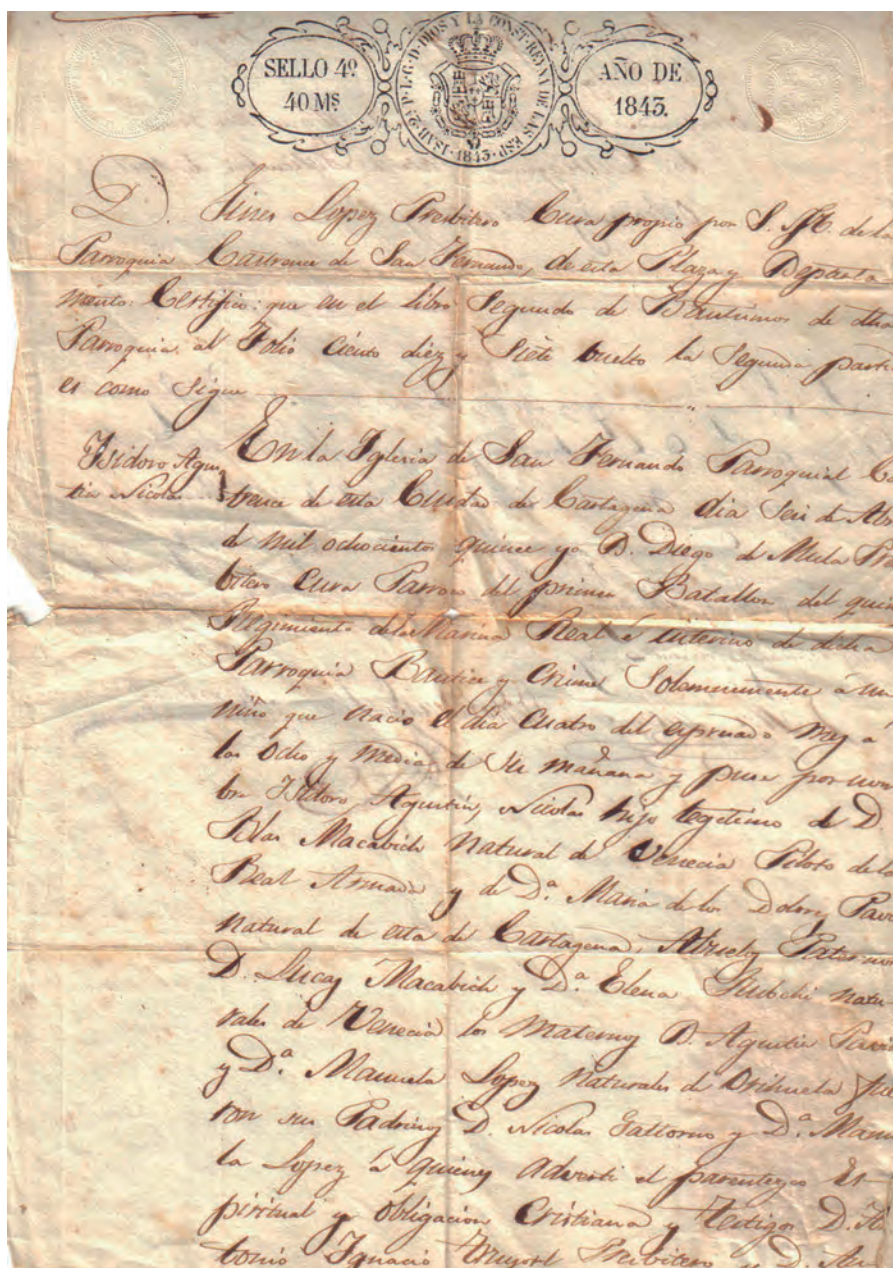
per Isidor Marí

Tot just iniciat el nou-cents, abans de complir 20 anys,¹ Isidor Macabich emprèn una producció tan primerenca com intensa en els tres camps que més cultivaria al llarg de la seua vida, al costat de l'activitat eclesiàstica: el periodisme, la poesia i la historiografia. El dinamisme que va desplegar durant aquells anys de joventut resulta sorprenent, i no és estrany que la societat eivissenca de l'època ho hagués percebut com un fet poc habitual. Ben aviat es manifestarà aquest reconeixement públic, com evidencia un article de 1902,² en el qual es fa referència a Macabich com a «joven de cultivada inteligencia y de imaginación feliz, llamado indudablemente a honrosos destinos».

Un seminarista militant

Isidor Macabich no va considerar mai que hi hagués cap solució de continuïtat entre la seua dedicació a l'Església Catòlica i totes les altres activitats públiques que duia a terme. En més d'una ocasió es va definir a si mateix com un home d'acció, més que no un intel·lectual, i en certa manera tots els aspectes de la seua projecció pública formaven part d'un concepte militant de la religió catòlica, molt propi del seu temps.

En efecte, l'educació eclesiàstica que havia rebut Macabich estava

Primera pàgina de la fe de baptisme de l'avi d'Isidor Macabich (al número 62 de la revista no va aparèixer per error).

1. La imatge de la pàgina següent ens mostra aquell Macabich jovenet, en una fotografia del seu amic Narcís Puget.

2. L'article «Por Ibiza (XCIII)», signat per X. a *El Correo de Ibiza* el dia 12 de juliol de 1902.

molt imbuïda de la militància social que havia propugnat per a l'església

catòlica uns anys abans el papa Lleó XIII en la seua encíclica *Rerum*

Novarum (1891), en la qual abordava la situació injusta dels obrers, amb el propòsit de frenar els abusos del capitalisme i especialment d'evitar la propagació del socialisme entre els treballadors. L'Església proposava fins i tot la creació de partits i sindicats catòlics, si era necessari, a fi d'evitar la confrontació de classes.

Macabich s'alinearà tota la vida en aquesta tendència del catolicisme del seu temps, i Lleó XIII serà un dels seus referents més clars. N'és una bona mostra que, just l'endemà de la mort del papa el 20 de juliol de 1903, Isidor Macabich li dedicàs aquest sonet, a la primera pàgina del diari *El Correo de Ibiza*:³

LEÓN XIII

En la brillante cumbre de la
[gloria
que dan valor, saber, virtud,
[pureza...
ha inclinado a la muerte su cabeza
orlada con fulgores de victoria.

Al dejar esta vida transitoria,
en que invicto luchó con entereza,
el cielo le circunda de grandeza
y le aclama sin mácula la historia.

¡Feliz él, que ha cumplido sin
[demora
el fin de la misión sublime y santa
que Dios le encomendó en aqueste
[suelo;

y en tanto que en la tierra se le
[llora,
su espíritu dichoso el himno canta
de bienaventuranza y de consuelo!

En l'apartat anterior d'aquesta biografia⁴ ja havíem fet referència a la implicació del seminarista Isidor

Fotografia
d'Isidor
Macabich en
els seus anys
de joventut,
feta pel
seu amic
Narcís
Puget.

Macabich, des de l'octubre de l'any 1900, en les classes nocturnes per a treballadors del *Cercle Catòlic*.⁵ Aquesta entitat havia estat creada el 1892 pel canonge Joan Torres Ribas, *Batlet*, que el 1898 passaria a vicari capítular de la seu episcopal vacant d'Eivissa, i el 1902 seria nomenat bisbe de Menorca. Molt probablement aquella iniciativa ja responia a la voluntat de l'església eivissenca de contrarestar l'activitat docent d'algunes associacions republicanes partidàries de l'ensenyament laic.⁶

5. El nom formal de l'entitat era *Círculo Católico*, i popularment era anomenada *el Círcol*.

6. Vegeu en aquest sentit l'article de Neus Garcia Ferrer, «Notes sobre l'inici de la pe-

Després de Joan Torres, va dirigir els cursos del *Cercle Catòlic* el sacerdot Joan Planells, fins que, segons Macabich, s'hagué de fer càrrec d'una altra iniciativa docent: el col·legi primari del Sagrat Cor. Aleshores Isidor Macabich s'implicarà plenament en les activitats del

dagogia obrerista a la ciutat d'Eivissa», a la revista *Educació i Cultura*, núm. 11 (1998), p. 93-101. Felip Cirer també s'hi refereix en un dels seus interessants articles a *Diario de Ibiza*: «La 'Rerum Novarum' a Eivissa», publicat el 7 de març de 2016: «El periòdic *La Unión*, de tendències republicanes, es queixava contínuament de les activitats del centre amb una ideologia massa dretana, segons el seu punt de vista. Fins i tot denunciava alguna vegada aquest periòdic que no havien acceptat una petició d'assistència a l'escola nocturna pel motiu que el peticionari era soci del casino republicà d'Eivissa.»

3. De fet, ja havia dedicat un altre poema al mateix papa, en català dialectal, titulat *Lleó XIII*, aparegut a *El Correo de Ibiza* el 20 de gener de 1902. El va incloure al seu primer recull de poemes, *De mi mocedad. Líricas* (Eivissa, 1922), però no en les edicions posteriors de la seua poesia. També hi ha, entre els documents personals que guardava Macabich, un dibuix probablement seu, que reproduceix un retrat de Lleó XIII.

4. «Els primers anys d'Isidor Macabich», *Eivissa*, núm. 62 (2017), p. 4-10.

Isidor Macabich (segon per l'esquerra, assegut), vestit de paisà, amb diversos companys de seminari, alguns dels quals amb vestimenta eclesiàstica i altres amb uniforme de soldat.

Cercle, que es transformarà en el *Centro de Acción Social* (1909).

Les classes del *Cercle Catòlic* aviat van atreure un públic nombros, amb centenars d'inscrits, i l'entitat hagué de canviar successivament de local, a mesura que va diversificar les seues activitats: va disposar de biblioteca, sala de conversa –amb jocs de taula i billar–, cafè i una sala per a concerts o representacions teatrals. Un dels col·laboradors assidus del *Cercle*, i després del *Centre d'Acció Social*, va ser precisament el mestre Joan Mayans Marí, vesí i amic de Macabich, que també com a músic va amenitzar diverses vetlades amb el seu germà Vicent.

Aquestes activitats docents i culturals estaven indistricablement lligades amb l'apostolat catòlic entre la joventut treballadora, de manera que els membres del *Cercle Catòlic* també participaven activament en les processons i actes públics de caràcter religiós.⁷ En qualsevol cas, és evident que aquella entitat, més

enllà de la docència, va ocupar un lloc destacat en la vida social i cultural eivissenca de l'època, com es faria evident també en la solemne conferència que hi pronuncià l'any 1902 Antoni Maria Alcover, dins de la seua campanya pel Diccionari de la Llengua Catalana. Més endavant ens hi referirem amb més detall.

Mentrestant, al mateix temps que iniciava les activitats periodístiques, poètiques i historiogràfiques, la progressió del seminarista Macabich cap a la seua ordenació sacerdotal també aniria fent camí. Després de deslliurar-se del servei militar en el sorteig que tingué lloc el dia 8 de febrer de 1903,⁸ culmina els estudis de teologia el 1904,⁹ i el mes de setembre de 1906, aprofitant una visita del bisbe de Menorca –l'eivissenc Joan Torres Ribas, ja esmentat abans–, va rebre la tonsura i va ser ordenat sotsdiaca.¹⁰

8. Tal com lamenta irònicament l'endemà el diari *El Porvenir*, en el qual Macabich ja col·laborava aleshores. El 1906 seria llicenciat definitivament. La il·lustració d'aquesta pàgina reflecteix aquella etapa.

9. El *Diario de Ibiza* ho ressenya el 7 de juny d'aquell any. Macabich conservava el document definitiu de llicència, datat el 1906.

10. Així consta en una nota del periòdic *El Agricultor*, el 21 de setembre de 1906 i en el *Diario de Ibiza* de l'endemà.

Un entorn familiar agradós

Dels inicis d'aquell mateix mes¹¹ és la primera carta que conservava Macabich de la seua àvia Irene, probablement deguda a una de les primeres estades del jove seminarista fora d'Eivissa amb motiu dels seus estudis.¹² És un document interessant per l'estimació i pels comentaris humorístics que li expressa la seua àvia, i també per les referències que dona de l'entorn familiar i de les amistats de Macabich en aquell temps.

De fet, per més que hagués emprès activitats públiques rellevants, hem de considerar que Isidor Macabich continuava sent un al·lot, amb la lògica propensió a les bromes pròpies de l'edat. És curiosa, en aquest sentit, l'anècdota que recull una targeta de l'any 1903 conservada per Macabich, escrita a mà i dibuixada probablement per ell mateix, en la qual es dona compte d'un incident casolà: un gat va matar la cotorra que tenien.¹³ El dibuix dels dos animals va acompanyat d'uns divertits versos sense firma, que diuen: «Mártir de inmortal camorra/ pereció doña Cotorra;/ la que en brumoso aparato / en sueños veía el gato. /Hoy ya, su canto sonoro/ no despertará a Isidoro/ y por tumba helada tiene/ la que le dio tía Irene./ Descanse en paz la infeliz/ que en vida fue gran actriz.» I afegeix: «Aquí yacen los restos de una infeliz cotorra que falleció el año 1903.»

Una altra mostra, d'uns anys després, de les relacions amistoses d'aquell temps entre els vesins de Macabich és el periòdic manuscrit *El Sábado*, que duia el subtítol *Semanario nocturno, órgano de La Escala*, i que aparegué entre el 21 de desembre de 1907 i el 2 de maig de 1908 (il·lustració de la pàgina 9).

7. El mateix Macabich, per exemple, dona compte detalladament, en el *Diario de Ibiza* del 3 d'octubre de 1904, del protagonisme del *Cercle* en un romiatge en processó d'anada i tornada des de l'església de Sant Domingo fins a la de Jesús.

11. Està datada inicialment el 6 de setembre, però una segona part de l'escrit parla de l'aniversari de Macabich (10 de setembre), que situa l'endemà. La il·lustració de la pàgina següent en reproduïx la pàgina inicial.

12. Degué ser una absència relativament llarga, perquè la carta respon a una de Macabich del dia 30 d'agost.

13. La reproduïm a la il·lustració de la pàgina 8.

Com explicarà més tard el mateix Macabich –que dirigia la publicació, per més que aleshores ja era sacerdot–, es tractava d'un divertiment de la tertúlia que es reunia prop de l'Ajuntament, i sovent a l'escala dels jardins (i per això hi feien broma amb el nom del teatre de l'òpera de Milà).

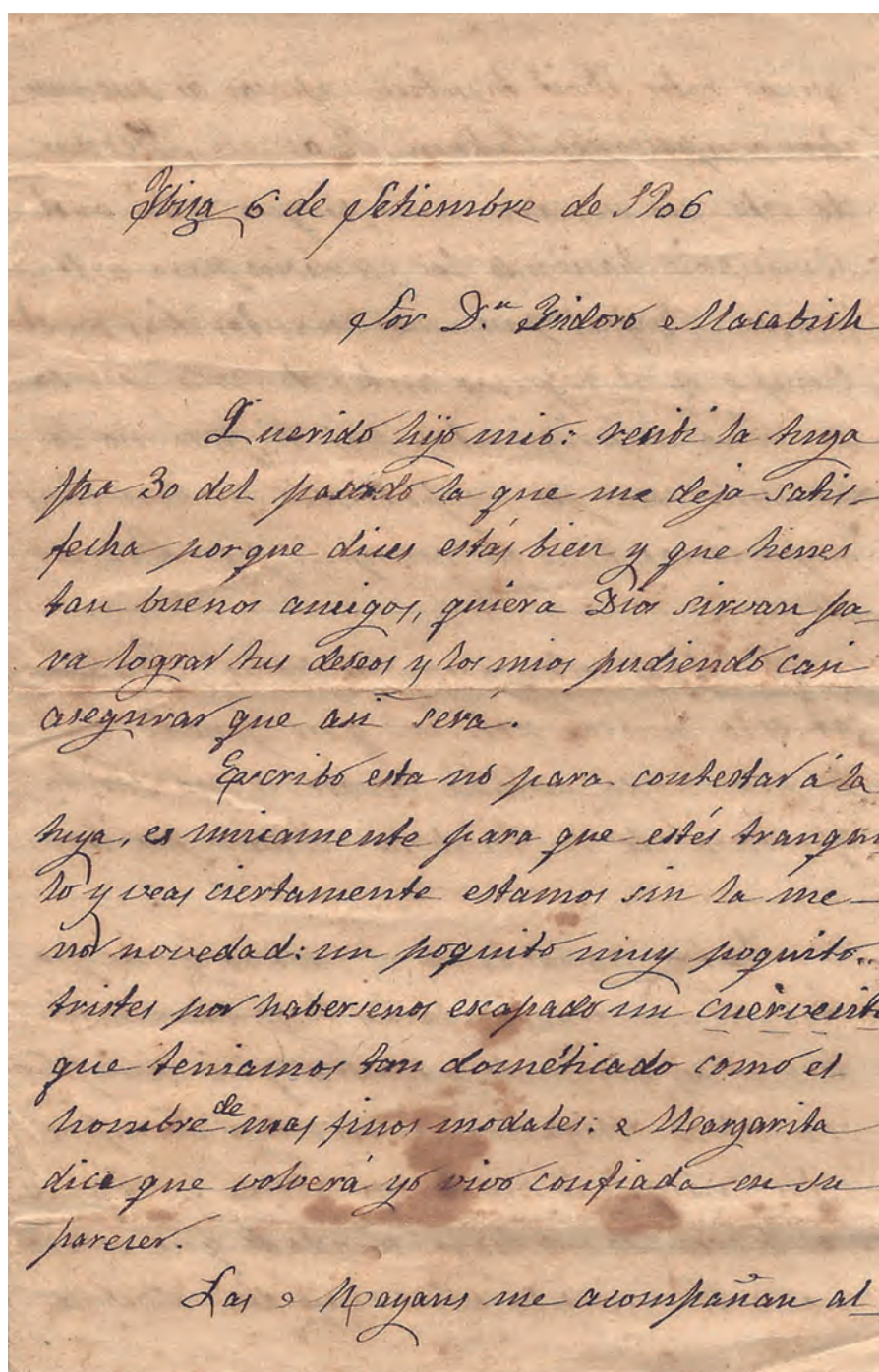
Les aficions pictòriques de Macabich en la seua joventut queden recollides també en alguns dibuixos que havia fet en diverses targetes personals seues de quan era diaca,¹⁴ anteriors per tant a la seua ordenació com a sacerdot (setembre de 1907), de la qual parlarem després. A partir d'aquesta fita especialment rellevant en la seua vida sembla que va deixar de dibuixar. Però, com veurem, aleshores Macabich ja s'havia fet un lloc significat en el món periodístic i cultural, que val la pena comentar amb deteniment.

Un periodista precoç

El primer article periodístic de Macabich aparegué, sense signar,¹⁵ al diari *El Correo de Ibiza* el 21 de gener de 1901, amb el títol «El proyecto de asociación religiosa en Francia», quan l'autor tenia tan sols 17 anys. La vinculació d'aquest primer text amb la militància religiosa és ben evident, perquè es tracta d'una dura crítica del projecte de secularització de les entitats religioses assistencials al país vesí. Així s'introdueix també des del primer moment una de les línies habituals en els escrits periodístics de Macabich: les rèpliques i polèmiques contra les tesis –religioses, històriques o culturals– que considerava errònies o adverses a les seues idees.

14. En reproduïm una (il·lustració 6), que representa la torre major d'Alcúdia i porta data de febrer de 1907. És possible que la seua ordenació com a diaca hagués tingut lloc a primers de 1907 a Menorca, també de mans del bisbe Torres, perquè el setmanari *El Agricultor* publica una nota el 22 de febrer d'aquell any, en què informa d'un viatge de Macabich a Menorca «con objeto de recibir órdenes sagradas», i el 28 de febrer al *Diario de Ibiza* es dona compte de la tornada dels que havien rebut ordes, entre els quals Macabich.

15. Més endavant el mateix Macabich reconegué ser-ne l'autor.

Pàgina inicial de la primera carta d'Irene Ferrer al seu net Isidor.

Aquest és també el cas d'un altre dels seus primers articles, «¡Cosas de ellos!», aparegut sota la firma N. al periòdic *La Isla* el 16 de setembre de 1901, en el qual replicava a una crítica (titulada «Explotación») contra l'ampliació per subscripció pública de la capella del Sant Crist del Cementeri, un article que havia aparegut el dia 10 del mateix mes de setembre a *La Unión Republicana*.¹⁶

L'activitat periodística de Macabich es consolidaria l'any 1902,

16. Els republicans criticaven en el seu article que s'hagués obert una subscripció pública per ampliar aquella capella, havent-hi tantes necessitats essencials desateses entre els pobres d'Eivissa. La rèplica de Macabich és molt dura i manifesta la forta contraposició que hi havia aleshores entre el catolicisme i el laïcisme republicà. Entre els papers de Macabich es conservava també una octaveta amb la lletra d'un himne contra les escoles laiques.

Targeta humorística sobre la mort d'una cotorra.

quan va passar a treballar com a redactor al diari *El Porvenir*, on va publicar articles i poemes, entre el 3 de febrer de 1902 i el 1r de maig de 1903. Aquí va establir amistat amb el director, Francesc Escanellas, un fet que més endavant facilitaria la reaparició definitiva del *Diario de Ibiza*, que com sabem fa poc que ha complit 125 anys.

En efecte, l'any 1903 Isidor Macabich va tenir una iniciativa important per a la història del periodisme eivissenc: promoure la represa del *Diario de Ibiza*, que s'havia interromput. Macabich començava a ser conegut en els medis periodístics d'Eivissa, sobretot com a redactor del diari *El Porvenir*, de Francesc Escanellas. Això li va permetre fer els contactes necessaris perquè, desapareguts *El Correo de Ibiza* i *El Porvenir*, Eivissa no es quedàs sense cap diari. Així ho contava el mateix Macabich:¹⁷

«Ens havíem quedat sense cap periòdic, i jo vaig gestionar que tornàs a sortir. Vaig parlar amb don Ignasi Riquer, que havia treballat en un periòdic anterior que es deia *El Porvenir*, en el qual també hi era jo, i el vaig animar perquè tornàs a fer el diari i no es

quedàs Eivissa sense cap periòdic. I ell va començar-ho a dir. Vam anar a veure en Xico Escanellas, que era l'impressor i el que feia el periòdic anteriorment, el que més hi treballava, per animar-lo. Ell no en tenia ganes, estava cansat, el deixaven tot sol. Però era l'editor del diari i el propietari de la impremta, i quan li vam dir, va dir: Bé, endavant.»

Macabich explica també que les despeses d'edició del diari no es podien cobrir amb les vendes i els anuncis, i que no hi hagué més remei que acostar-se a un partit polític per aconseguir els recursos que faltaven —concretament al partit liberal, liderat per Ignasi Riquer: «A mi no em feia gràcia que el periòdic, el *Diario de Ibiza*, fos un diari polític, però ja veia que no hi havia més remei. Alguna cosa haviem de fer» —es justificava en aquella entrevista.

El dia 1 d'octubre de 1903 reapareixia el *Diario de Ibiza*, amb el qual Isidor Macabich col·laboraria tota la vida, amb graus diferents d'implicació segons les etapes —en aquests anys inicials, curiosament, com a administrador,¹⁸ però sobretot com a articulista.

18. Macabich guardava entre els seus papers diversos fulls dels comptes del *Diario de Ibiza* de 1903 i 1904, que avui constitueixen una curiosa referència.

Al costat d'aquesta implicació principal, Isidor Macabich també va tenir una intervenció significativa en el setmanari *El Agricultor* (1905-1907), que comentarem més endavant.

Els inicis poètics i l'interès per la llengua

Va ser però al diari *El Correo de Ibiza* —quan entre 1899 i 1903 va suplir el parèntesi en la publicació del *Diario de Ibiza*— on va publicar Macabich als 18 anys la seua primera poesia, *A la Verge Immaculada*, el dia 8 de desembre de 1901.¹⁹

Així iniciava Macabich la difusió dels seus poemes per mitjà de la premsa, una característica freqüent i constant al llarg de tota la seua vida. És significatiu que aquest primer poema ja hagués estat escrit en català, encara que fos en modalitat dialectal, perquè la nostra llengua era aleshores poc usada literàriament a les Pitiüses. Macabich alternaria el català i el castellà en tota la seua producció poètica des d'aquells anys inicials,²⁰ però amb un predomini clar del castellà. Un altre dels seus primers poemes en català, dedicat significativament a Josep Clapés, va ser una extensa versió de la llegenda de *Sa Creu d'en Ribes*.²¹

Aquesta dualitat lingüística de Macabich va lligada també des dels inicis amb dos tipus bastant diferenciats de poesia: els seus versos castellans reflecteixen la retòrica llibresca amb una clara propensió a l'efectisme grandiloqüent, mentre que els seus poemes en català van associats als sentiments més personals, subjectius i locals.

Macabich no seria gaire indulgent amb els seus poemes d'aquells anys de joventut a l'hora de fer-ne la selecció definitiva en el volum de

19. La il·lustració de la pàgina 11 reproduceix un manuscrit d'aquell poema, que procedeix d'un quadernet en què Macabich havia copiat els seus primers versos.

20. Una activitat poètica bastant assídua: entre poemes publicats a la premsa i llegits en actes públics, n'hem localitzat més d'una vintena entre el final de 1901 i el 1907.

21. Aparegué al *Diario de Ibiza* en passatges successius, els dies 24, 25, 27 i 28 de febrer de 1905.

17. Rafael Alcover González, «Perfiles humanos de un ibicenco ilustre». *Revista Balear*, núm. 22-23, p. 2-9.

la seua *Obra literaria*.²² només pertanyen a aquell període dos poemes en castellà i dos en català (el seu primer poema i *Flors d'ametller*, de 1907, en el qual ja ressona la influència de Costa i Llobera).²³

L'adopció del català en el seu primer poema encara resulta més significativa si tenim en compte que fins al 1902 Macabich no degué rebre la influència lingüística d'Antoni Maria Alcover. El canonge mallorquí havia llançat el 1901 la seua *Lletra de convit*, una crida entusiasta a tots els territoris de llengua catalana per promoure l'elaboració d'un gran Diccionari de la Llengua Catalana, però no seria fins al 12 d'abril de 1902 que visitaria Eivissa, en un dels seus múltiples viatges de captació de col·laboradors per a aquell ambiciós projecte.

El primer contacte amb Antoni M. Alcover

La visita d'Alcover, que com hem dit va pronunciar la conferència precisament al *Cercle Catòlic*, aleshores situat a l'actual Casino des Moll, va impactar profundament en el jove seminarista Macabich, que des d'aquell moment va simpatitzar amb la causa alcoveriana i més endavant, com veurem, arran de la seua intervenció en el Congrés d'Història de la Corona d'Aragó (1908), va iniciar una llarga relació amb el filòleg manacorí i el seu deieble Francesc de B. Moll.

La solemnitat d'aquella conferència va ser extraordinària. El vicari capitular Joan Torres Ribas —que aviat accediria al bisbat de Menorca— i el canonge Antoni Tur Abraham acompanyaven el conferenciant a la mesa. La sala era plena de gom a gom, i entre els assistents hi havia els magistrats de l'Audiència Provincial, que es trobaven a Eivissa per intervenir en un judici. Al final, Vicent Mayans al piano i Josep Soriano al violí interpretaren algunes peces musicals.²⁴

22. Palma: Ed. Daedalus, 1970.

23. Molts més se'n poden trobar al seu primer recull, *De mi mocedad. Líricas* (Eivissa: Editorial ibicenca, 1922), sobretot en castellà.

Primera pàgina del darrer número del setmanari manuscrit *El Sábado*.

El mateix Alcover publicaria un resum d'aquella conferència en el seu *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*.²⁵ N'extraurem algunes frases, perquè el lector pugui imaginar l'efecte que degueren causar en el conjunt de l'audiència i més concretament en els 18 anys

24. Ho comenta Felip Cirer a l'article «La 'Rerum Novarum' a Eivissa», del qual hem parlat abans.

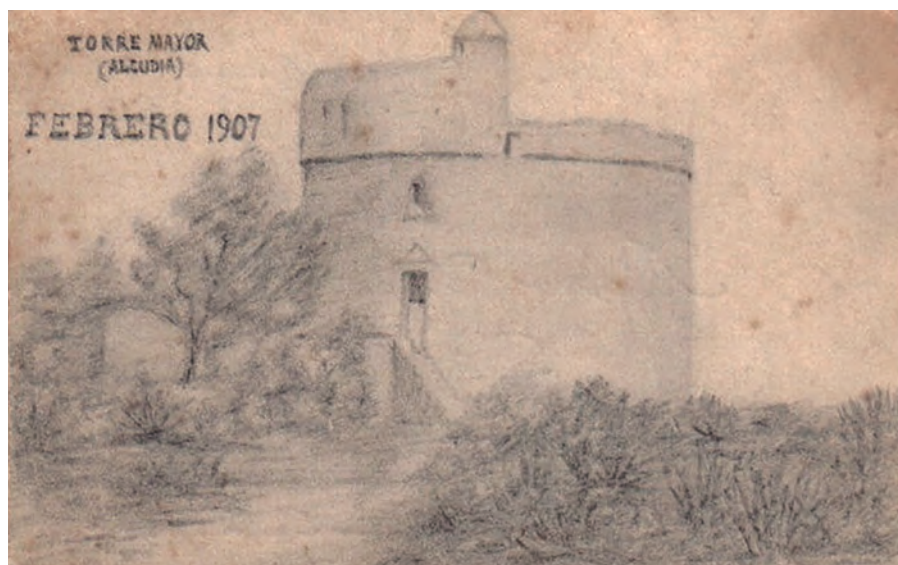
25. «Estracte de la conferència que dia 12 d'Abril Mossèn Alcover donà a n-el Círcol Catòlic d'Eivissa sobre'l diccionari». *BDLC*, vol. I (1902-1903), núm. 6 (maig de 1902), p. 81-84.

del jove Macabich:

Eivissa, i les altres illes Balears, tenen una tradició, una història gloriosa, que no han d'oblidar [...]

la tradició els ha tramesa i llegada una llengua, i la història els recorda l'esplendor i opulència d'ella en los sigles passats; i que estan en el cas d'estimar aqueixa llengua amb tota la seva ànima i conservar-la, i defensar-la i enaltir-la amb totes les seves forces [...]

No, no som un poble vençut i conquistat i sotmès a un altre

Un dels dibuixos juvenils conservats de Macabich.

poble. Som un gran poble, unit llièrrimament al castellà, amb los mateixs drets que ell, amb les mateixes prerrogatives, formant tots dos un Estat, constituent tots dos per igual part de l'Espanya. [...]

Estimem, parlem, conrem, conservem a tota ultrança la llengua nostra. Un poble que perd sa llengua, es un poble degenerat, deixat de la mà de Déu, sense instint de conservació, que és lo darrer que es perd. [...]

Tota llengua necessita com el pa de cada dia un bon diccionari, un diccionari que abraçi i contenga totes les seves èpoques i evolucions i totes les varietats dialectals que ofereix en tots els territoris a on se parla. [...]

Doncs an aquesta gran feinada convidam tots el fills de la bella, de la noble Eivissa, l'agradosa germana de Mallorca, que tan bé conserva la nostra dolça, estrènua, polent i estimadíssima llengua catalana. [...]

Arran d'aquesta primera visita d'Alcover, quedà constituït el nucli eivissenc de col·laboradors del diccionari, del qual formà part el rector del seminari, Vicent Serra i Orvay, el qual, seguint la invitació d'Alcover, presentaria al Congrés Internacional de la Llengua Catalana de

1906 una comunicació *Sobre l'apreci en què és tinguda a Eivissa la llengua pròpia*, acompanyada d'unes observacions sobre les característiques del parlar d'Eivissa.²⁶

Els primers treballs historiogràfics

Un any després d'aquella conferència, el 1903, quan rondava els 20 anys, apareix també el primer treball historiogràfic d'Isidor Macabich: l'article «El delito del P. Tur», publicat a la revista *Los Archivos de Ibiza*, que havia fundat i dirigia el militar i historiador eivissenc Josep Clapés i Juan.²⁷

Clapés, aleshores capità d'Infanteria, era casat amb una cosina segona de Macabich, Josefa Ferrer i Oliver (filla d'un germà de la seua àvia Irene), i va tenir una intervenció decisiva en la iniciació historiogràfica del jove seminarista, com reconeixia ell mateix. Clapés va fer néixer en Isidor Macabich l'interès per rastrejar els documents dels arxius, poc explorats en aquell moment: «Així que podia, anava a recórrer arxius» —explica Macabich més endavant, recordant aquell pri-

mer article, que es basava en part en records de tradició familiar i en la documentació que va poder trobar a la Cúria. «Allò no era més que un magatzem de papers, tot tirat i tot mesclat. I allí buscant-buscant aquell dia vaig treure material per al primer escrit que vaig fer de caràcter històric», comentava Macabich al final de la seua vida.²⁸

També podria haver influït en l'interès de Macabich per la història una altra relació familiar: el seu oncle segon, l'arqueòleg Joan Roman i Calvet, era casat amb una neboda de la seua àvia Irene, i mantenia una estreta relació amb l'entorn familiar de Macabich.

Joan Roman va participar precisament aquell mateix any 1903 en la fundació de la Societat Arqueològica Ebusitana, promoguda per l'inquiet secretari de l'Ajuntament, Artur Pérez-Cabrero i Tur. Joan Roman, elegit director de la Societat el 1904, va tenir un paper destacat en els treballs, excavacions i estudis arqueològics impulsats en aquell temps,²⁹ orientats a la constitució d'un museu arqueològic, i després comentarem que Macabich hi va compartir un projecte d'estudis que hauria pogut tenir una transcendència important en la seua trajectòria.

Aquell primer article històric de Macabich comentava breument un fet poc rellevant, però representatiu de la tensió política que es visqué a Eivissa durant la primera guerra carlina, en la dècada de 1830: la detenció del frare dominic Josep Tur, poc després de l'exclaustració de 1835, perquè sense saber-ho duia un bastó que ocultava un estoc en el seu interior.

Poc després, també en el volum de 1903 de *Los Archivos de Ibiza*,³⁰ apareix un altre breu article d'I-

28. A l'entrevista esmentada de Rafael Alcover González, «Perfiles humanos de un ibicenco ilustre». *Revista Balear*, núm. 22-23, p. 2-9.

29. Seu és el primer estudi d'arqueologia pitjüsa: *Los nombres e importancia arqueológica de las Islas Pitiusas* (1906).

30. Núm. XX-XXI, corresponent a novembre i desembre de 1903, però publicat ja dins del 1904.

26. Ullada dalt-dalt a algunes qüestions illades de gramàtica eivissenca. La comunicació es va publicar a les *Actes i memòries del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Barcelona: Joaquim Horta, 1908. Pàg. 183-187.

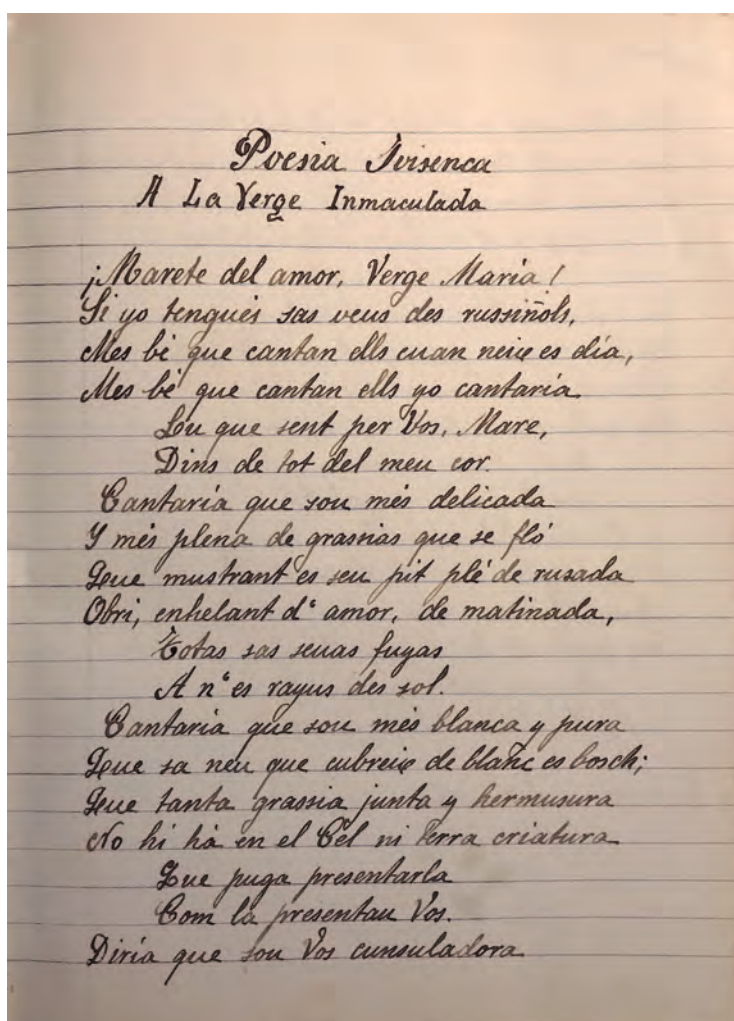
27. Concretament, en el número XVIII (setembre de 1903), p. 151-152.

sidor Macabich: «La fuga de los hermanos Gotarredona», dedicat igualment a un episodi dels conflictes carlins, basant-se com l'anterior en els documents que Macabich trobava a l'arxiu de la Cúria i en el record que n'havia quedat entre la gent.

L'estreta relació amb Clapés va fer que, més enllà d'aquestes col·laboracions primerenques, Macabich actuàs de fet com a distribuïdor de «Los Archivos de Ibiza». El 16 de juny de 1904, per exemple, el *Diario de Ibiza* anuncia l'aparició del darrer número de la revista i dona una sèrie d'indicacions als interessats a subscriure-s'hi perquè es posin en contacte amb Isidor Macabich. I l'endemà el diari reproduïx l'article de Macabich sobre els germans Gotarredona. Uns mesos més tard, el 24 de març de 1905, el mateix diari anunciarà l'aparició del volum següent, que conté un article més rellevant de Macabich, sobre els corsaris eivissencs.³¹ En aquest treball, Macabich transcriu i comenta breument alguns documents relatius a diversos corsaris, que ja presenta com a herois patriòtics, però encara no tracta la gesta d'Antoni Riquer, que centrarà uns anys després el seu interès.

Mentrestant, com dèiem abans, Macabich havia iniciat unes extenses col·laboracions al setmanari *El Agricultor*, relacionades també amb les seues inquietuds per la història. Val la pena esmentar-les per l'orientació econòmica d'aquells treballs. Una de les sèries d'articles, titulada «Los bosques» (apareguda entre l'abril i el setembre de 1905) argumentava sobre la necessitat d'organitzar l'explotació forestal a Eivissa, no sols per l'interès lucratiu, sinó també amb finalitats d'equilibri mediambiental, que avui considerariem ecològiques. Una altra d'aquestes sèries, amb el títol «Apuntes históricos»,³² es basava en les millores propiciades pel bisbe Felipe González Abarca (1816-

Pàgina inicial del manuscrit del primer poema de Macabich.

1829), i propugnava la cria de bestiar cavallà a Eivissa, com a contribució al rendiment de l'explotació agrària.

Els primers estudis històrics transcendentals

Però van ser sobretot els estudis posteriors de Macabich sobre els corsaris eivissencs, els que més van influir en la societat del moment. Alguns estudis històrics tenien aleshores una funció social i política molt clara: l'enaltiment de les glòries locals i patriòtiques, en bona part com a compensació simbòlica del desastre de 1898.

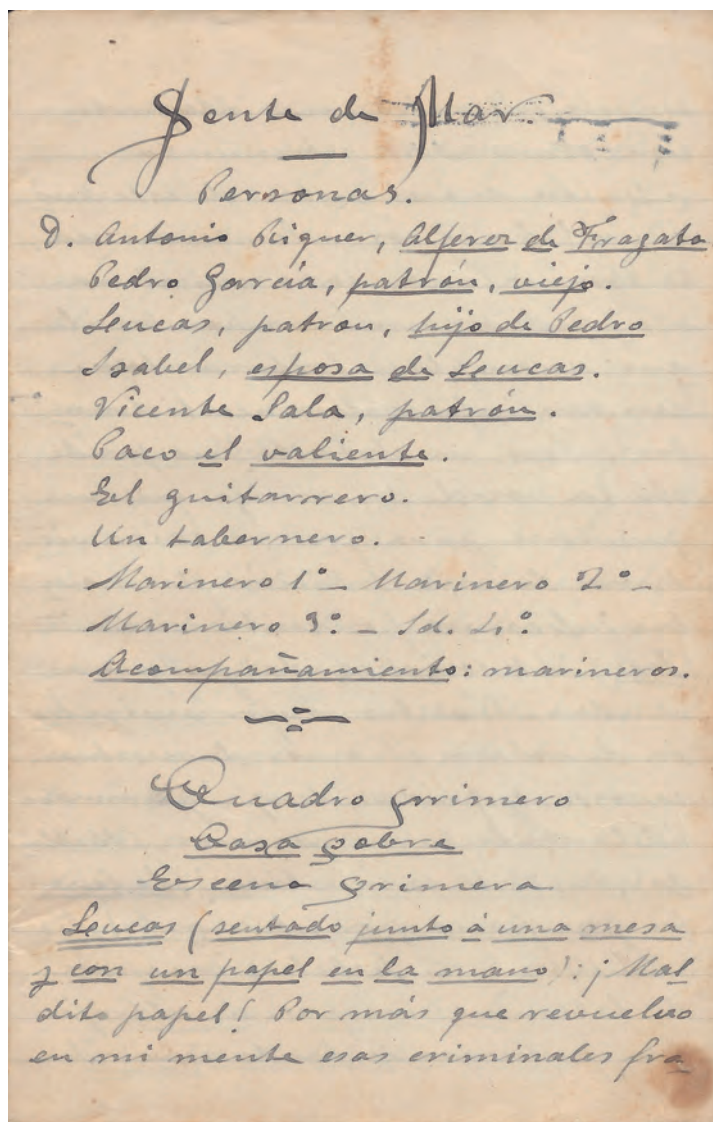
Macabich havia viscut directament la gran mobilització que va donar lloc al monument al general Vara de Rey l'any 1904. El *Diario de Ibiza* del 8 de febrer d'aquell any informa de la creació de diverses comissions organitzadores de la solemne inauguració del monument, que tindria lloc el 28 d'abril,

amb la presidència del rei Alfons XIII: una tómbola, un batalló infantil, una medalla commemorativa, un suplement especial del diari, la composició d'un himne, l'ornamentació, les fires, els regals, una exposició de labors, l'allotjament dels visitants, les postals i les funcions civico-religioses. Macabich era membre de la que havia de preparar el suplement especial del diari, al costat de Jacint Aquerza, Felip Curtoys, Bartomeu Ramon Capmany, Francesc Escanellas i l'alcalde, Bartomeu de Roselló, que n'era el president. El mes de juliol de 1904 estava enllestit aquell exemplar extraordinari, en el qual figurava també una col·laboració d'Isidor Macabich: el poema *El sueño de una madre*, en què imagina que Eivissa consola la mare del general mort a la guerra.³³

33. Apareix a la pàgina 16 de l'esmentat número extraordinari.

31. «Corsarios ibicencos (Apuntes históricos)», *Los Archivos de Ibiza*. Any III, 45-50.

32. Publicada els mesos de novembre i desembre de 1905.

Primera pàgina d'un dels dos manuscrits que guardava Macabich de l'obreta teatral *Gente de mar*.

seua gran superioritat en armes i hòmens.

Antoni Riquer i Arabí (1773-1846) era de família marinera i dedicada al cors –aleshores una espècie de milícies civils del mar, que tenien llicència per combatre els enemics de la corona. La seua proesa va consistir en vèncer el bergantí *Felicity*, d'unes 250 tones i ben armat, comptant només amb un petit xabec de 73 tones i unes poques peces d'artilleria.³⁶

La iniciativa de Macabich va ser aollida amb tant d'entusiasme que el mateix mes de juny de 1905 ja s'havia constituït una comissió organitzadora del centenari, presidida per l'alcalde, Bartomeu de Roselló, de la qual Macabich va ser nomenat secretari, i que immediatament va acordar l'erecció d'un monument en honor dels heroics corsaris eivissencs.³⁷

Entre els actes preliminars d'aquella celebració, el 17 de gener de 1906 va tenir lloc una primera vetlada al Teatre Pereyra, en què Bartomeu de Roselló llegí uns versos de Macabich. Una segona sessió, l'11 de febrer, inclogué la representació de l'obreta *Gente de mar*, que Macabich havia escrit per suggeriment del mateix alcalde Bartomeu de Roselló, i que reproduïx les escenes de la gesta de Riquer (V. la il·lustració d'aquesta pàgina).

A proposta de Macabich, la comissió també va acordar la publicació de totes les dades documentals que es poguessin recollir sobre els corsaris. I així va ser: la comissió va publicar l'any 1906 un llibre³⁸ amb textos laudatoris diversos, una partitura de Joan Mayans i un estudi de Macabich titulat *Corsarios ibicencos en los siglos XVIII y XIX*, origen dels estudis posteriors de Macabich sobre el corsarisme eivissenc.³⁹

Amb aquest precedent, no és estrany que, quan Macabich va tenir coneixement dels documents que hi havia a la Comandància de Marina sobre els corsaris eivissencs, i específicament sobre la presa del corsari anomenat *El Papa* (1806), hagués concebut de manera semblant la commemoració d'aquella gesta i l'erecció d'un monument a tots els corsaris eivissencs en general, com a herois de la marina local.

Ell mateix ho explica més tard:³⁴

«Pocas noticias documentales se tenían con referencia a nuestros corsarios, incluso sobre la presa de “El Papa”. Acudí a la Comandancia de Marina. Sólo contaban con documentos del día. Insistí, lamentándolo. Verá Vd., me dijeron;

arriba, en la buhardilla, hay unos cajones cerrados...Y en efecto, los había. Repletos de papeles con expedientes de presa. Y en estantes inmediatos, gran número de antiguos roles, buena parte de barcos corsarios.»

Sobre la base d'aquest descobriment documental i de les referències que Josep Clapés n'havia donat en la seua *Biblioteca Ebusitana*, Macabich va llançar un any abans del centenari³⁵ la idea de celebrar solemnement la gesta heroica d'Antoni Riquer, que el primer de juny de 1806 havia vençut i pres la nau *Felicity*, del corsari Michele Novelli, de sobrenom *il Papa*, malgrat la

35. Amb l'article «Una fecha y un proyecto», publicat a *Diario de Ibiza* el 2 de juny de 1905, quan faltava un any exacte per al centenari.

34. A l'article XLV de la sèrie *Nuestra prensa*, a *Diario de Ibiza* del 15 de febrer de 1964.

36. L'Ajuntament d'Eivissa va publicar l'any 2008 l'opuscle *El monument als corsaris*, de Fanny Tur, que detalla tot el procés de l'erecció del monument.

37. *Diario de Ibiza*, 1 de juliol de 1905.

38. *Centenario del apresamiento de “El Papa”*, Palma: Francisco Soler.

39. Amb aquest mateix títol publicarà Ma-

El pintor Narcís Puget va rebre en la mateixa ocasió l'encàrrec de fer un retrat d'Antoni Riquer per a la galeria de fills il·lustres de l'Ajuntament d'Eivissa. En una carta a Macabich del 6 de maig de 1906 des de Madrid, on cursava estudis pictòrics, li diu que al cap de poc el tindrà llest, i en dibuixa un esbós per explicar-li com l'ha concebut (il·lustració d'aquesta pàgina), amb unes divertides disquisicions sobre l'uniforme:

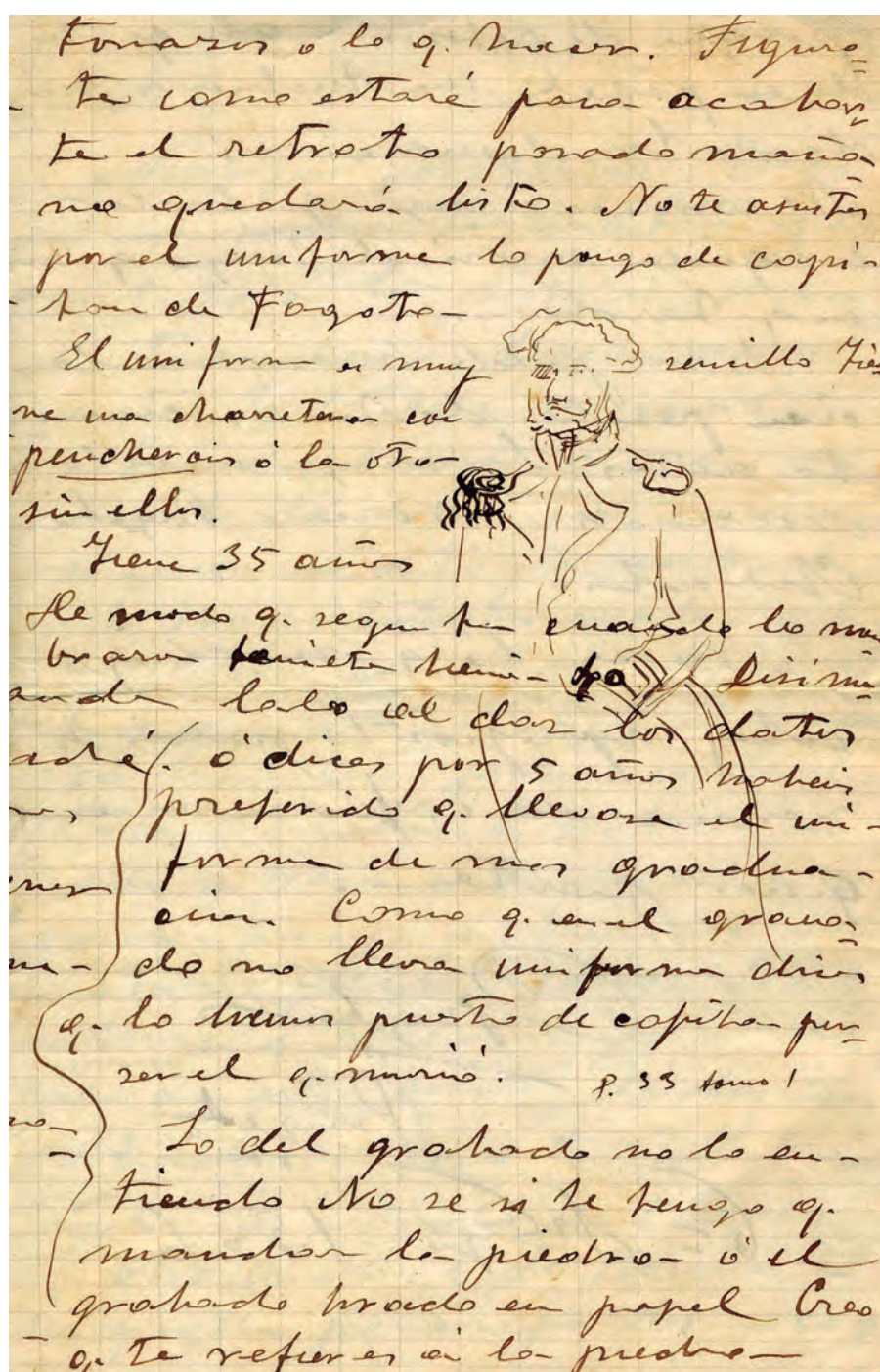
«No te asustes por el uniforme, lo pongo de capitán de fragata. El uniforme es muy sencillo. Tiene una charretera con "pencherois" o la otra sin ellos. Tiene 35 años. De modo que según tú cuando lo nombraron teniente tenía 40? Disimúlalo al dar los datos o dices por 5 años habéis preferido que llevase el uniforme de más graduación. Como que en el grabado no lleva uniforme, dices que lo hemos puesto de capitán por ser el que murió.»

Deu dies després, en una nova carta, Puget li tornava a detallar com s'havia documentat sobre els uniformes de marina per a vestir adequadament el personatge, i quina expressió li havia volgut donar: «Una cabeza de un hombre valiente de mal genio. Una cabeza de hombre ilustre».

Casualment, just el dia abans del centenari, el 31 de maig de 1906, hi hagué un atemptat a Madrid contra el rei Alfons XIII i la seua família, que en van sortir il·lesos. Isidor Macabich conservava una altra carta d'aquell dia de Puget –que encara es trobava a Madrid– en què li explicava l'incident i li demanava de tranquil·litzar la seua família i la dels eivissencs que eren amb ell.

El dia 1 de juny, la data exacta del centenari, tindria lloc la gran commemoració. El *Diario de Ibiza* del 2 de juny de 1906 descriu amb detall els nombrosos actes del dia abans, amb motiu del centenari: una exposició a la Societat Arqueològica, un solemne funeral en me-

cabich una segona edició del treball l'any 1917 (Eivissa: Prensas Ibicencas).

Carta de Puget a Macabich (6 de maig de 1906) en què fa un esbós del retrat de Riquer.

mòria dels corsaris, una comitiva que desfilà des de l'Ajuntament al port, on es va col·locar la primera pedra del monument i finalment una revetla al passeig de Vara de Rey i un castell de focs artificials.

La carta següent de Puget que conservava Macabich ja és de l'any 1908, poc després que el pintor eivissenc hagués estat premiat a l'Exposició Nacional de Belles Arts de Madrid pel seu retrat del bisbe de

Menorca, Joan Torres Ribas, de qui tant hem parlat. I altra vegada en aquella carta Puget li comenta a Macabich amb detall com havia enfocat artísticament el retrat definitiu del corsari Antoni Riquer, tal com ara figura a la galeria de fills il·lustres de l'Ajuntament d'Eivissa (il·lustració de la pàgina següent). Puget n'estava tan orgullós que diu que si hagués presentat aquest retrat a l'Exposició, l'haurien distingit

Retrat d'Antoni Riquer, pintat per Puget, que figura a la galeria de fills il·lustres de l'Ajuntament d'Eivissa.

més que al del bisbe.

El procés de les commemoracions no va culminar fins al cap de diversos anys, com és sabut, amb la inauguració del monument actual als corsaris, al centre del port d'Eivissa, un esdeveniment que tingué lloc el 6 d'agost de 1915, després d'una llarga i dificultosa captació d'aportacions econòmiques per subscripció pública, que va coordinar Isidor Macabich com a secretari de la Comissió Organitzadora.⁴⁰ Poc abans es va editar profusament un fullet divulgatiu, obra de Macabich, titulat *El Monumento a los corsarios ibicencos*.⁴¹

Tota aquella campanya va contribuir extraordinàriament al prestigi i la notorietat d'Isidor Macabich, fins i tot més enllà de les nostres illes. Mentrestant, ja havia tingut lloc la seua ordenació sacerdotal (1907), des de la qual Isidor Macabich emprendria altres activitats pastorals rellevants.

Primera missa i primeres iniciatives del nou sacerdot

Tal com ha detallat Felip Cirer en un llibre recent,⁴² va ser novament Joan Torres Ribas, eivissenc i bisbe de Menorca, qui va ordenar de sacerdot Isidor Macabich, juntament amb Josep Torres Tur, el 21 de setembre. El *Diario de Ibiza* ho havia anunciat el dia abans. Va ser una solemne visita en què també va participar el bisbe de Sió, el també eivissenc Jaume Cardona Tur, i que descriu el mateix *Diario de Ibiza* del dia 21 (il·lustració de la pàgina següent).

La primera missa de Macabich tingué lloc poc després, el dia 6 d'octubre, a la capella del Roser de l'església de Sant Domingo, amb un cercle reduït de familiars i amics. Van ser padrins del nou sacerdot la seua tia Conxa Ferrer i Ignasi Riquer Llobet. L'endemà era justament la festa de la Mare de Déu del Roser, i segons explica Felip Cirer hi hagué a Sant Domingo un solemne acte religiós en què el bisbe de Sió va predicar sobre aquesta festivitat i el Crist del Cementeri.

Entre les cartes que guardava Macabich, n'hi ha una de Josep Clapés, escrita en dos moments –el 27 de setembre i el 4 d'octubre–, felicitant-lo per l'accés al sacerdoci, tant a ell com a la seua àvia Irene (la seua *bela*, li diu Clapés, afectuosament) en nom de tota la seua família.

Des de la nova condició sacerdotal, i també gràcies a la notorietat pública que havia aconseguit, Macabich impulsarà altres iniciatives, sempre en la línia d'intervenció social des del catolicisme militant. Així, després d'una campanya de 10 articles titulats «Habladorías»⁴³ sobre la necessitat de disposar d'un diari catòlic que, com el setmanari mallorquí *La Aurora*, combatés la premsa «antireligiosa i impia», l'any 1908 Macabich promou l'*Asociación Diocesana de la Buena Prensa*, per tal de proporcionar premsa «sana» als centres de reunió. La funció d'aquesta associació –adscrita el 1910 a una associació nacional del mateix tipus– era distribuir gratuïtament, o a preu molt baix, a diversos punts de lectura (barberies, llocs de reunió) exemplars de publicacions benpensants adquirides per subscripció (per exemple, 12 de *Lectura Dominical* i 25 de *La Lectura Popular*). Sembla que es va mantenir fins als anys trenta.

D'altra banda, a finals del 1909, tal com havíem dit, el *Círculo Católico* es transforma en el *Centro de Acción Social*, des del qual continuarien les escoles nocturnes i un ampli ventall d'activitats socials, culturals i religioses, fins als anys trenta. Isidor Macabich assumirà com a vicepresident la direcció efectiva del nou *Centro*. És en aquell moment de relleu que Macabich escriurà una altra de les seues obretes teatrals, en aquest cas en català: *Cap a escola!*, un quadre escènic per atreure els joves a l'escola nocturna.⁴⁴ La il·lustració de la pàgina

40. Macabich conservava tota la correspondència d'aquell procés, que vaig cedir a l'Arxiu Històric Municipal.

41. Eivissa: Imp. Herederos de F. Escanellas, 1914.

42. En el seu estudi *El bisbe de Sió i l'Eivissa del seu temps* (2007), p. 145.

43. Apareguts al *Diario de Ibiza* entre el 12 de gener i el 15 d'abril de 1907.

44. Sembla que es va representar el 2 d'abril de 1910 en la primera vetlada teatral del Centro (així ho diu el *Diario de Ibiza* del dia 4) però que s'havia representat en altres oca-

16 mostra el grup d'actors del Centre.

Com ha explicat encertadament Felip Cirer,⁴⁵ Macabich es va inspirar en l'activitat de l'associació *Acción Social Popular* –una entitat vinculada al *Volksverein* (Unió Popular) alemany, dedicada a l'educació i l'acció social catòlica i contrària a l'escola laica i a les idees socials revolucionàries, fundada a Barcelona el 1907 i dirigida pel jesuïta català Gabriel Palau. De fet, Macabich conservava entre els documents del *Centro de Acción Social* un escrit d'*Acción Social Popular* (amb el subtítol *Volksverein hispano-americano*) signat pel mateix Gabriel Palau el 8 de gener de 1910, en què el nomenaven gerent –una mena de delegat, probablement.

Però Macabich va tenir també en compte una altra experiència semblant, les *Escuelas del Ave María* –una xarxa d'escoles socials que havia promogut des de Granada Andrés Manjón a partir de 1889–,⁴⁶ i conservava entre els documents del seu *Centro* una nota del mateix pare Manjón datada el 1910, en què li adjuntava el reglament d'aquelles escoles, en el qual probablement es va basar Macabich per a establir el reglament del *Centre*.

Dins d'aquest corrent de militància social del catolicisme de l'època, Macabich va promoure també en aquells anys, en estreta relació amb el Centre d'Acció Social, la creació del *Sindicato Juventud Obrera* (1910), primera incursió seua en el sindicalisme catòlic, que uns anys després agafaria més volada amb la *Federación Católico-Agraria* (1919).

Per impulsar aquestes iniciatives, Macabich va posar en marxa

Imatge de la visita dels bisbes Torres i Cardona.

una publicació que servís alhora de mitjà de difusió del Centre d'Acció Social i de l'Associació de la Bona Premsa: *Nuestra Hoja*. Es tractava d'un butlletí mensual, que es va publicar des del dia 1 d'abril de 1909 fins al 12 de novembre de 1930.⁴⁷

Encara, l'any 1911, Isidor Macabich promourà també la fundació a Eivissa de l'associació religiosa juvenil *Congregación Mariana (Congregación de la Purísima y de San Luis Gonzaga)*, que va coordinar fins al final de la seua vida.

El Congrés d'Història de la Corona d'Aragó

Poc després de l'ordenació sacerdotal, la feina historiogràfica de Macabich transcendiria el marc insular, gràcies a la seua participació, amb una comunicació titulada *Es feudalisme a Eivissa (anotacions històriques)*, en el primer Congrés d'Història de la Corona d'Aragó (1908).

Aquell congrés es va convocar amb motiu del setè centenari del naixement de Jaume I el Conqueridor, i per això es va dedicar a la seua figura i la seua època. Antoni M. Alcover es va adreçar en aquella ocasió a Vicent Serra i Orvay –que havia participat en el Primer Congrés Internacional de la Llengua

Catalana de 1906– per proposar-li d'assumir altra vegada la representació de les Pitiüses en aquell nou congrés, però en la seua resposta, del dia 10 de març del 1908, Vicent Serra se n'excusa i li parla elogiosament d'Isidor Macabich, ja que el considera més apte per participar en el congrés històric:⁴⁸

«Hi ha a Eivissa un jove prevere (fa mig any que diu missa) bastant il·lustrat i molt aficionat an aqueixes qüestions històriques i d'arxius; té facilitat amb escriure i ha escrit ja alguna cosa sobre història d'Eivissa; i ara precisament sé que passa cada dia una bona estona dins s'arxiu de la Catedral, buscant datos per una obra que té pensat escriure sobre s'història de s'església de Santa Maria Major, avui Catedral. Aquest jove és es més indicat des clero d'Eivissa per fer un treball presentable; i fins podria servir-li alguna cosa de lo que té buscat per sa seua obreta en projecte. Si vostè vol convidar-lo, es diu Isidoro Macabich i Llobet: no importa altra direcció que son nom. És molt amic meu i jo li he parlat ja d'això».⁴⁹

sions, com per exemple la nit del 23 de desembre de 1909, segons Macabich, *Costumbrismo*, II (Palma: Alfa, 1966) p. 265. Allà es reproduïx el text d'aquest quadret escènic utilitari.

45. Al seu article «El Centre d'Acció Social», publicat al *Diario de Ibiza* el 4 d'abril de 2016.

46. Vegeu l'article de Francisco Cano Garrido, «Las Escuelas del Ave María: una institución renovadora de finales del siglo XIX en España», *Revista Complutense de Educación*, 1999, vol. 10, núm 2, p. 149-166.

47. Hi va col·laborar assíduament com a redactor Joan Ribas Marí, *Juanito Ribas*, de qui Macabich conservava nombrosos escrits.

48. Regularitzam l'ortografia de la carta: Alcover havia demanat a Serra i Orvay que reproduís meticulosament la pronunciació en la seua escriptura, com a informació dialectalment útil, però això l'allunya extraordinàriament de la grafia actual i en dificulta molt la comprensió.

49. Coneixem aquesta carta i les següents

El grup escènic del Centre d'Acció Social.

Isidor Macabich, el 15 d'abril de 1908, agraeix a Alcover la invitació, però dubta inicialment si trobarà documentació suficient. El dia 24 de maig, en canvi, li escriu de nou i li comunica, més convençut, la possibilitat de presentar un treball sobre el feudalisme a Eivissa. Poc després, el 14 de juny, li demana que sigui el mateix Alcover qui presenti el text, i que hi corregeixi els aspectes lingüístics necessaris:

«Hay que tener en cuenta que lo he escrito en una lengua que, literariamente, me es absolutamente desconocida, y que a los catalanes les ha de sorprender la forma dialectal que, siguiendo indicaciones de V. S., he dado a mi estudio: será por lo tanto necesario prevenirles y explicarles el motivo de tal *argot*».⁵⁰

gràcies a l'arxiu d'Antoni Maria Alcover i als treballs de M. Pilar Perea sobre el filòleg manacorí. Vegeu concretament l'article d'I. Marí i M. P. Perea, «La santa causa de la pàtria»: la relació epistolar entre Isidor Macabich i Antoni M. Alcover». *Miscel·lània Jordi Bruguera, Estudis de Llengua i Literatura Catalanes LXVII*, p. 85-145 (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013).

50. És llàstima que Macabich no conservàs les cartes d'Alcover corresponents a aquest intercanvi. En qualsevol cas, ja hem vist que no era estrictament cert que Macabich no co-

El 17 de juny d'aquell mateix any, en efecte, Macabich envia el seu treball, amb unes noves consideracions lingüístiques i pràctiques (donant per suposat que ell no presentaria personalment el text):

«debido a la inveterada costumbre que aquí existe de escribir en castellano, el servirme del ibicenco en mis escritos constituye para mí un verdadero conflicto.

He procurado, ayudado por el Señor Rector de este Seminario,⁵¹ dar al lenguaje todo el posible carácter local, respetando la construcción y la fonética vulgar; pero es indudable que habré cometido muchos yerros, particularmente en la ortografía:⁵² de la bondad de V. S. espero que se dignará remediarlos.

negués el català literari, i que en qualsevol cas va ser per indicació d'Alcover que tant ell com abans Serra i Orvay van utilitzar conscientment la modalitat dialectal en un context formal i supralocal en què no era especialment adequada. El mateix Macabich ho reconeixia més endavant (*Nuestra Prensa*, XLVIII): «debía haber empleado las formas *el – la* en vez de *es – sa*, por no tratarse de algo dialectal o costumbrista, sino de un trabajo histórico.»

51. Vicent Serra i Orvay.

52. Recordem, tanmateix, que les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans no es fixarien fins al 1913.

Si se da lectura a mi trabajo deberá prescindirse de las notas y sobre todo de los documentos que, separadamente y como apéndices, figuran en mi escrito; pero convenirá que se dé cuenta al Congreso de los documentos inéditos que allí dejo copiados, pues algunos de ellos son de verdadera importancia, y de su presentación espero precisamente que se mire con indulgencia el indicado estudio.»

Val la pena recordar, en relació amb aquest congrés, que justament uns dies abans, el 8 de juny concretament, havia tingut lloc a Eivissa l'apoteòsica rebuda (sense exageració) als congressistes catalans que visitaven l'illa prèviament, sembla que en bona part gràcies a les gestions de la Societat Arqueològica: una de les visites que van fer va ser al recent museu. El *Diario de Ibiza* de l'endemà ho explica amb entusiasme, amb aquell poema de Felip Curtoys que contenia els coneguts versos *Volen veure aquest bocí/ de la terra catalana/ que arrancà la tramuntana/ i enmig del mar va florir*.⁵³

En el marc del Congrés, Francesc Carreras Candi va donar compte de la comunicació de Macabich en la sessió del 25 de juny,⁵⁴ presidida per l'historiador valencià Francesc Almarche.

El text de Macabich constituïa fonamentalment un recull de documents relatius a la conquesta d'Eivissa i Formentera i el repartiment acordat entre els conqueridors, amb alguna altra referència als vincles de dependència posteriors a la conquesta.

A partir d'aquest moment s'ini-

53. Vegeu l'article de Vicent Marí i Costa «L'expedició catalana a Eivissa en el setè centenari del rei Jaume I», *Eivissa*, 50 (2011), 66-70. Macabich explicarà més tard (*Nuestra Prensa*, XLVIII) que va ser aleshores que entre els congressistes va conèixer Tomàs Carreras i Artau, amb qui col·laboraria més endavant en estudis etnogràfics, i que per mitjà d'ell va conèixer Josep M. López Picó.

54. Així consta al llibre d'actes, *Congrés d'Història de la Corona d'Aragó* (Barcelona: 1909), p. 25. La comunicació es reproduïx a les p. 457-482.

cia una llarga relació entre Macabich i Alcover, que durarà tota la vida i que continuarà, traspassat Alcover, amb el seu deixeble Francesc de Borja Moll. I ben aviat la correspondència entre ells se centrarà en qüestions lingüístiques.

En una carta a Alcover, datada el 18 d'agost de 1909, Macabich li comunica que uns dies després es trasllada a Figueres. Això ens permet enllaçar amb un altre aspecte important en la vida del nostre biografat.

Els estudis universitaris frustrats

L'agost de 1909, en efecte, Isidor Macabich viatja a Figueres a fi d'examinar-se per lliure de batxillerat,⁵⁵ ja que els estudis eclesiàstics no li donaven accés a la universitat. Tot indica que aquell projecte de fer estudis universitaris era un suggeriment del seu oncle Joan Roman, que confiava en Macabich per ocupar responsabilitats en el futur de la Societat Arqueològica Ebusitana.⁵⁶ La marxa de la societat s'havia anat complicant a partir de 1905, en part per manca de recursos econòmics per a les excavacions, i en part també per desavinences entre el director, Joan Roman, i altres membres de la directiva de l'entitat. La constitució del Patronat de la Fundació Protectora del Museu Arqueològic, el setembre de 1907, va donar lloc a fortes tensions entre la junta i Joan Roman, que havia proposat per al nou patronat com a vocals tres familiars: Isidor Macabich, Jacint Aquerza i Eusebi Calbet.

Una carta de Joan Roman a Macabich, datada el 19 de març de 1909, confirma que té l'expectativa

Macabich,
al cap de poc
d'accedir a la
condició
de canonge
(foto
Puget).

que es presenti aquell mes de juny o el setembre següent als exàmens de batxillerat. Una carta de Macabich a la seua àvia, escrita des de Figueres el 30 d'agost, li comunica que ja s'ha matriculat de totes les assignatures de batxillerat, i el 9 de setembre escriu de nou a la seua «adorada majoreta»⁵⁷ i fa referència a les bones expectatives dels seus exàmens, que diu que també ha comunicat al seu oncle Joan (Roman). La correspondència entre Macabich i la seua àvia durant aquests dies fa referència continuament a l'oncle Roman.

Finalment, per una carta del 19 de setembre a la seua àvia, sabem que la setmana següent va efectuar els primers exàmens.⁵⁸ Joan Roman

li insistia en una nova carta, del 23 de setembre, en la conveniència d'examinar-se:

«piensa que, aun en el caso de que no pudieras aprobar todas las asignaturas, no se habría perdido el tiempo; y sobre todo te recomiendo que por ningún concepto dejes de probar fortuna.»

Superat el batxillerat, en una carta del 5 de novembre de 1909, Roman li diu a Macabich que li sembla més fàcil fer estudis de Filosofia i Lletres a València o Saragossa que a Madrid, i que miri si algun conegut de València el pot informar del pla d'estudis de la secció d'Història.

Unes cartes de Roman a Macabich, ja del mes de desembre d'aquell any, reflecteixen les fortes

55. Macabich conservava entre els seus papers alguns documents corresponents als tràmits d'aquells estudis i cartes enviades a la seua àvia.

56. Segons Mariano Llobet, a la conferència *Carlos Roman Ferrer, arqueólogo y político* (dins de *Personatges de la nostra història*. Eivissa: Associació d'Amics del Museu Arqueològic, 2002, p. 80), donat l'escàs interès en l'arqueologia mostrat fins aleshores per Carles Roman, el seu pare havia pensat en el seu nebot Macabich perquè fes estudis de Filosofia i Lletres amb vistes a fer-se càrrec del Museu.

57. En una altra carta, del dia 19 de setembre, Macabich li diu que d'àvies com ella «ni en fan, ni en compren, ni en venen.»

58. En aquesta carta i en alguna d'anterior, Macabich i l'àvia comenten que la seua absència d'Eivissa ha generat una certa estra-

nyesa. En aquest moment, Macabich creu que ja no hi ha motius per ocultar la raó del viatge, llevat que l'oncle Roman hi trobi inconvenients.

tensions que es manifestaven en la junta del Patronat. El 17 de desembre, per exemple, Roman li diu a Macabich:

«Lo que sí que os recomiendo, que me reservéis la iniciativa de los asuntos que como patrono me incumbe oficialmente, y que en tal sentido, antes de constituirlos en junta o sesión, las veces que convenga celebrarla, procuréis que previamente se establezcan entre vosotros y yo aquellas corrientes de inteligencia, sobre cada caso concreto, que tan beneficiosos resultados seguramente reportarán a la cultura de nuestro país.

En esto me inspiré al recomendaros que no celebrarais más sesiones ordinarias ni extraordinarias sin previa invitación que yo os haga.

La razón de ello consiste en que todavía no habéis recibido vosotros las instrucciones que hemos de ultimar, y oportunamente os comunicaré, para el debido funcionamiento de la Institución.

Suplicando que todos aprecien la rectitud de mis propósitos sin ánimo de molestar a nadie, te envío un abrazo [...]

La crisi de l'Arqueològica esclata quan la Junta acorda el 31 de desembre de 1909 no renovar la direcció de Joan Roman, al·legant que residia fora de l'illa, i decideix fer-lo director honorari.

Justament del mateix dia 31 de desembre és una carta de Roman a Macabich, en la qual li diu:

«Por lo que respecta a la junta del Patronato, si contrariando mis indicaciones y prescindiendo de mi os convocan, me interesa que no dejéis nunca de concurrir, asistiendo a toda la sesión, aunque haciendo constar tu voto contrario a la adopción de todo acuerdo que se aparte de las indicaciones que yo haga, como patrono de tal Fundación, la cual sólo puede reunirse en junta para atemperarse a los fines

de cultura que me han inspirado su creación.

Espero que no dejarás de comunicarme, aunque sea reservadamente, los elementos de juicio que puedan convenirme, para que yo sepa a lo que debo atenerme.»

Segons Mariano Llobet,⁵⁹ va ser l'enrabiada de Joan Roman, en conèixer –pels telegrams que li degueren enviar Macabich i Aqueña– que l'havien marginat, el que li va ocasionar l'infart que va acabar amb la seva vida el 4 de gener de 1910. I així també es va frustrar el projecte dels estudis universitaris de Macabich.

Noves responsabilitats eclesiàstiques

En la dècada següent, Isidor Macabich aniria assumint funcions més rellevants en l'església eivissenca, relacionades en part amb les seues activitats en el camp cultural. Així, l'any 1912 va ser nomenat Canonge Arxiver pel degà, Bartomeu Ribas, després de la corresponent oposició. Aquest càrrec li permeté aprofundir en el coneixement i l'ordenació de l'arxiu diocesà. La il·lustració de la pàgina anterior ens mostra el nou canonge en una fotografia que també li va fer el seu amic Narcís Puget.

Arran d'aquest nomenament, Macabich rebé una nota de felicitació del sacerdot i escriptor mallorquí Llorenç Riber, datada l'11 de desembre de 1912, que conservava entre la seua correspondència. De fet, els dos sacerdots s'havien conegut i havien simpatitzat uns anys abans. Segons Felip Cirer,⁶⁰ Riber ja havia vingut a Eivissa el juny de 1909, i Macabich el va acompanyar

59. A la p. 64 de la conferència *Don Juan Román y Calbet*, inclosa a *Personatges de la nostra història 2*. Eivissa: Associació d'Amics del Museu Arqueològic, 2003, pàg. 56ss.p. 64.

60. Vegeu el seu article «El poeta Llorenç Riber i Eivissa» al *Diario de Ibiza* del 13 de juny de 2010.

61. També en parla Felip Cirer a l'article «L'amistat entre Riber i Macabich», al *Diario de Ibiza* del 20 de juny de 2010.

a veure Narcís Puget, que el va fotografiar vestit de pagès eivissenc. Poc després, el setembre de 2010, hi hagué una gran peregrinació d'eivissencs a Lluc,⁶¹ que va ser saludada per Llorenç Riber amb un editorial de benvinguda a la revista *Lluch*. Entre els seus papers, Macabich guardava un opuscle editat el 1909 amb els cànctics dels peregrins a Lluc i una fotografia dedicada del seu amic Riber, datada el 1910, que tal vegada havia conservat des d'aquella ocasió. Més endavant, Riber tindria una intervenció important en l'accés de Macabich com a corresponent a la Real Academia Española.

Paral·lelament, el nou canonge va anar assumint noves funcions docents en el Seminari Diocesà d'Eivissa: inicialment, la càtedra de Filosofia. Uns anys després, a proposta seva, s'hi va crear la càtedra de Sociologia, que va compaginar amb l'anterior. Finalment, l'any 1913 es faria càrrec de la direcció del «Boletín Oficial del Obispado», fins al 1928.

Noves expectatives

En definitiva, com hem pogut comprovar al llarg d'aquestes pàgines, al llarg dels primers anys del segle xx Isidor Macabich va passar a ocupar un lloc significatiu en la vida eclesiàstica, periodística, cultural i social de les Pitiüses, acompanyada d'una projecció creixent en cercles més amplis del nostre entorn.

Això li permetrà, com veurem en altres articles, abordar projectes de més amplitud durant els anys següents, en què el veurem desplegar –sempre des de la militància catòlica– una constant activitat periodística, una producció històrica més global i sistemàtica, una intervenció sociopolítica i sindical de més abast i una obra poètica més consistent. «»

Però l'orientació que adopta en aquests primers anys de joventut es mantindrà com una constant al llarg de tota la seua vida.

ISIDOR MARÍ
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ■